

Autogovern, federalisme i dret a decidir

Els casos d'Escòcia i el Quebec

Fundació Campalans, 29 de juny de 2012

La Fundació Campalans disposa d'una important bibliografia que reuneix un conjunt de reflexions molt interessants. Especial menció mereix la col·lecció [R] reflexió en què de la mà de l'editorial Mediterrània ens permet consultar gran nombre de recopilació de textos imprescindibles del pensament polític de les darreres dècades.

En el que porta per títol *Catalunya, Catalanisme i socialisme* de Joaquim Nadal ens recorda que l'esclat del catalanisme polític de finals del segle XIX i principis del XX i que situa els elements de debat sobre el ser d'una nació moderna, ho fa coincidint amb la consolidació dels estats moderns, però en el si del menys modern dels estats de l'Europa occidental d'aleshores i amb la contradicció addicional de ser la part d'aquest estat més avançada socialment i econòmicament, i la que menys participava d'una forma directa en els mecanismes del poder de l'aparell de l'Estat.

Un fenomen que s'ha repetit en altres moments històrics i tot i la important industrialització i dinamisme econòmic, la capacitat d'influència política i especialment d'explicació dels sentiments i valors de pertinença a la nació catalana no s'han fet prou presents en les esferes governamentals dels diferents règims del darrer segle (per marcar un límit cronològic).

En aquest mateix volum mencionat es fa referència, contrastant i complementant el pensament anterior de cites de Pasqual Maragall i Antonio Franco en el sentit de la important activitat social i política per aconseguir la democratització de l'Estat espanyol en l'etapa final del franquisme quan afirmen: *«el conjunt de la societat catalana compromesa amb la reivindicació democràtica va vincular-la indistriablement a la reivindicació nacional i finalment la negociació de la transició va haver de comptar amb tots els elements que havien contribuït a crear una consciència democràtica i una mobilització general per la qüestió nacional. I així va sorgir el procés constituent en el qual van participar amplis sectors catalans, especialment els moviments populars».*

Així doncs, són molts els passos de la història en què la reivindicació de llibertat i democràcia ha anat vinculada a la de major reconeixement nacional de Catalunya.

Seguint amb les cites,

Jordi Solé Tura escrivia deu anys després d'aprovar-se la Constitució:

«És un fet que l'Estat oligàrquic no sols s'havia identificat com una idea de nació única espanyola que exclouïa tota idea de pluralisme nacional, sinó que havia confiat la defensa de la concepció centralista, indiscutible i exclouent de la nació espanyola a l'exèrcit i aquest s'havia convertit no sols en el monopolitzador del concepte unitari de nació sinó –també– en el seu defensor armat contra tots els que en propugnaven la sola idea d'un altre concepte de nació. Aquest va ser el principal fonament ideològic de les dues dictadures

militars que hem patit en el segle XX. Resoldre aquest problema volia dir acabar amb aquest monopoli, legitimar totes les idees sobre la nació i especialment les que reclamaven el reconeixement de l'existència d'un estat descentralitzat i modern que fes normal la presència de nacions històriques. Aquest és el sentit de l'article 2 de la Constitució, que legitima les diverses idees fins llavors enfrontades sobre la nació i del Títol VIII que crea un estat pluralista i anticentralista.

Que la política democràtica del conjunt d'Espanya sàpiga desenvolupar sense por aquests preceptes constitucionals substituint les restes del vell sistema centralista i les inèrcies de la vella concepció és tan important com que les formacions anomenades nacionalistes formulin les seves propostes d'emancipació en la nova realitat europea i no només en una identitat nacional de pobles assetjats.»

Així doncs, un dels catalans que va participar en l'elaboració de la Constitució ens alertava fa vint-i-quatre anys que la política democràtica del conjunt d'Espanya, i jo afegeixo i especialment la que defensa el permanent aprofundiment de les llibertats personals i col·lectives, havia de desenvolupar sense por els conceptes constitucionals de protecció i promoció de les realitats nacionals alhora que ampliava els marges de les llibertats individuals.

Si hem estat capdavanters en el reconeixement de drets als ciutadans i ciutadanes per raó d'orientació sexual, de gènere, o de capacitat de decisió sobre el propi cos per què no ho hem de ser en interpretar, recollir, i canalitzar les ànsies d'emancipació col·lectiva i de sentiment nacional a Catalunya.

Si no ens adonem que el debat es refereix a la llibertat dels pobles, al sentir-se lliure en el marc polític que s'estableixi democràticament i respectuosament, aleshores el confondrem amb els episodis –importants sens dubte– del sobiranisme estrictament economicista. Sense negar que cal posar fi als forts desequilibris de la nostra balança fiscal amb l'Estat, no podem confondre la necessitat peremptòria de recursos en època de crisi amb el debat de la recerca del grau de llibertat d'una nació que veu com tot i la seva aportació en la construcció de l'Espanya democràtica, tot i la seva col·laboració en la modernització de tots els seus territoris, seguim llegint titulars similars als del període no democràtic en la premsa conservadora i no sentim per part de les forces progressistes espanyoles la defensa de l'esperit i l'esperança que van portar a la redacció de l'article 2 i Títol VIII de la Constitució.

Esperit que va començar a trencar-se en la Llei Orgànica del Tribunal Constitucional (Llei 2/1979, de 3 d'octubre) i que mai hem corregit el decantament cap a la lectura restrictiva. El camí triat no és innocu i sense haver canviat la llei del Tribunal Constitucional, molts anys després aquesta decisió duia el nou Estatut cap a la via de la frustració.

En la jornada d'avui reflexionarem si tenen límit les llibertats, individuals o col·lectives, si els avenços socials (més enllà de la conjuntura de crisi econòmica que capta avui totes les atencions) només es produeixen si hi ha forts moviments socials que les reivindiquen, o bé la voluntat de transformació és inherent a l'acció de govern exercit per formacions progressistes, socialistes de manera especial.

Si les lleis canvien quan les majories parlamentàries canvien o el pas del temps ho exigeix, per què algunes estructures institucionals es plantegen com inamovibles?

Sempre va bé analitzar amb l'assossegament que dóna la distància, altres Estats i altres nacions del món on s'han produït canvis en les lleis generals que emmarquen les seves democràcies per tal d'atendre sentiments de necessitat de major llibertat col·lectiva.

Per això analitzem els casos de Canadà-Quebec i Regne Unit – Escòcia, però podríem fer-ho amb Txèquia i Eslovàquia o amb la reunificada Alemanya.

Si no som dogmàtics, i no ho som, per exemple no aferrant-nos a què res no ha de canviar en el discurs de l'esquerra en temps de crisi greu que es absència de creixement i d'inversió, anèmica creditícia, increment de l'atur, reducció de la renda disponible, caiguda d'ingressos de les administracions públiques. Tampoc ho podem ser per ignorar la demanda creixent de major llibertat d'algunes nacions.

Diuen que res serà igual en matèria econòmica després d'aquesta recessió europea. Els valors imperants, mentre duri i en la sortida de la crisi, establiran una societat o altra, però tampoc res ha estat igual en matèria d'expressió del que anomenem nació des de la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut.

No es pot ignorar el canvi de bona part del pensament col·lectiu des d'aquells anys setanta en què ens abocàvem a la construcció d'un estat democràtic, a

l'actual sentiment protagonitzat per la decepció de l'actuació d'un estat que tenint l'obligació de protegir-nos, no ha fet ni l'esforç d'entendre'ns.

I en aquest viatge de tres dècades els socialistes catalans hi hem posat molta lleialtat i hem rebut molta incomprensió, o el que potser en política és encara pitjor: hem rebut immobilisme.

Vàrem ajudar a fer possible la Constitució del 78 i sincerament esperàvem no sentir-nos dir enemics d'Espanya, ni antiespanyols. No pensàvem tornar a llegir que érem insolidaris i continuats comentaris despectius contra els interessos de Catalunya, la seva llengua o elements de la seva identitat o de la seva activitat econòmica fins i tot.

Si la majoria de catalans acaba sentint el rebuig de l'Estat que ens hauria de protegir com a nació, si els diferents i successius governs d'Espanya no s'adonen que calia desplegar la Constitució en sentit contrari al de l'homogeneïtzació i recentralització; el problema ja no el tindrà Catalunya, el tindrà Espanya.

Sovint he demanat no tenir por a les paraules, que es parli obertament, de tot el que fa referència a les expressions de demanda de major poder polític per Catalunya, o de l'evolució del marc legal del que vam dotar-nos al final dels setantes. De que vol dir centralisme, federalisme, autodeterminació, independència, secessió, dret a decidir...

Avui en parlem amb sociòlegs, constitucionalistes, politòlegs, periodistes, juristes i diputats, per preguntar-nos que passa si l'actual estructura de l'Estat no funciona: hi ha una resposta des de la democràcia?

¿Podem parlar i estudiar amb rigor del desig de secessió de Catalunya respecte d'Espanya que expressen una part de la ciutadania catalana? Una part, que si atenem els sondejos d'aquests darrers dies, ja és majoritari (51%).

El Tribunal Suprem del Canadà va concloure que «cap Constitució podia prohibir de manera expressa que una província (referint-se a la regió autònoma del Quebec) volgués escindir-se, determinant que si aquesta expressió fos clara i molt majoritària comportaria una obligació recíproca de totes les parts de negociar canvis en l'estructura de l'Estat per donar resposta a aquest desig [...]»... i Canadà va ser capaç de fer-ho.

Al Regne Unit, no discuteixen si Escòcia, el «nord de la frontera» (com li diuen els anglesos) pot o no expressar la seva opinió sobre la secessió de la resta de la Unió, contrasten, això sí, arguments a favor i en contra d'aquesta decisió.

Si l'univers és una immensitat en constant evolució i una crisi econòmica fa canviar en poques hores o dies sobre on dipositar sobiranes en matèria econòmica o pressupostària, no podem afirmar que determinats marcs legals siguin inamovibles. Al contrari, des de la meva perspectiva només reforçarem les estructures polítiques des de la capacitat d'adaptació a realitats canviants.

Avui aquesta Fundació de pensament polític –per primera vegada– fa un exercici de reflexió sobre aquesta matèria. Sabem que el tema és molt

interessant i important, i per aquesta raó no subscrivim les solucions fàcils. Però no hi haurà satisfacció al desig de debatre l'opinió i voluntat d'una part del poble de Catalunya si no anem reflexionant sobre els mecanismes de canalitzar aquesta demanda que pot ser més o menys majoritària en funció de com s'hagi abordat el debat d'aquesta qüestió.

Per tant, sense dogmes, ens disposem a analitzar com s'hauria de canalitzar en el si d'un estat democràtic una demanda ciutadana creixent que lluny de desatendre-la o desmerèixer-la cal que sigui escoltada i cal establir el procediment legal per a verificar la seva força i decidir-ne els procediments democràtics.

És evident que les realitats canviants que incrementen o disminueixen aquesta demanda tenen a veure amb la capacitat de les institucions de representació democràtica d'atendre el sentiment de greuge que es pugui generar segons l'actuació de les institucions de l'Estat. I Catalunya vol i necessita la protecció i promoció d'instruments d'Estat. La resposta a aquesta necessitat determinarà la urgència en el procés.

Escoltarem amb atenció tots els ponents als que agraïm la seva presència, i al final de la jornada confio en poder fer palès que el pensament de les forces progressistes portarà a plantejaments tan rigorosos com fermes per evitar la curta distància que hi ha entre la desafecció i el despreniment.

Montserrat Tura i Camafreita